

POMIARY

Pomiar polega na porównanie wielkości mierzonej ze wzorcem (jakąś jednostką). Pomiarom podlegają wielkości fizyczne, czyli cechy ciała lub zjawiska, które można zmierzyć. W naukach ścisłych stosuje się najczęściej system miar i wag zwany Układem SI (z francuskiego: *Système international d'unités*).

W Układzie SI wyróżnia się 7 wielkości podstawowych (masa-1kg, czas-1s, długość-1m, temperatura-1K, natężenie prądu-1A, liczność materii-1mol, światłość-1cd), 2 uzupełniające i wielkości pochodne.

Każda wielkość fizyczna ma swój:

- symbol – oznaczenie literowe
- jednostkę
- urządzenia do pomiaru, np.:

Wielkość	Symbol	Jednostka podstawowa	Skrót jednostki	Urządzenia do pomiaru
czas	t	sekunda	1s	stoper, zegar
masa	m	kilogram	1kg	waga
długość	l	metr	1m	linijka, taśma miernicza
temperatura	T	kelwin	1K	termometr

Jednostki pochodne, to wszystkie pozostałe jednostki łącznie z wielokrotnościami i podwielokrotnościami :

Nazwa	Oznaczenie	Przelicznik	Zapis wykładniczy	Przykład	
tera	T	1000000000000	10^{12}	1TB (terabajt)	} wielokrotności
giga	G	1000000000	10^9	1GW (gigawat)	
mega	M	1000000	10^6	1MHz (megaherc)	
kilo	k	1000	10^3	1km (1kilometr)	
deka	da	10	10^1	1dag (dekagram)	
		1	10^0	1m (metr)	
decy	d	0,1	10^{-1}	1dl (decylitr)	} podwielokrotności
centy	c	0,01	10^{-2}	1cm (centymetr)	
mili	m	0,001	10^{-3}	1mg (miligram)	
mikro	μ	0,000001	10^{-6}	1μm (mikrometr)	
nano	n	0,000000001	10^{-9}	1ns (nanosekunda)	

Dokonując pomiarów zawsze popełniamy większe lub mniejsze błędy pomiarowe, które wynikają z:

- dokładności przyrządów pomiarowych
- błędów mierzącego
- warunków zewnętrznych

W przypadku pomiarów prostych niepewność pomiaru jest równa najmniejszej jednostce na przyrządzie pomiarowym, np.:

- stoper elektroniczny – dokładność (niepewność pomiarowa) wynosi 0,01s ($\pm 0,01s$)
- linijka – dokładność wynosi 1mm ($\pm 1mm$)

Przy wykonywaniu większej liczby pomiarów tej samej wielkości najczęściej obliczamy wartość średnią tej wielkości (średnią arytmetyczną).

Wyniki pomiarów często są szacowane, czyli przybliżane z dokładnością do określonej części wielkości lub określonej liczby cyfr znaczących, np.:

wynik pomiaru: 22,61s
 z dokładnością do dziesiątych sekundy: 22,6s
 z dokładnością do dwóch cyfr znaczących: 23s

Podstawowe pomiary:

- **Długość** – to inaczej odległość (szerokość, wysokość, głębokość, wzrost, średnica, obwód to też długości).

Najczęstsze oznaczenia: **l, x, r**

Urządzenia do pomiaru: linijka, taśma miernicza, suwmiarka, śruba mikrometryczna, przymiar krawiecki, krok

Jednostki: **1m**, 1dm, 1cm, 1mm, 1km

- **Powierzchnia** – pole figury.

Najczęstsze oznaczenia: **S, P**

Urządzenia do pomiaru: linijka, taśma miernicza, kartka w kratkę

Jednostki: **1m²**, 1dm², 1cm², 1mm², 1km², 1a, 1ha

Figura	Ilość pomiarów	Co mierzymy	Wzór
kwadrat	1	bok	$P=a^2$
prostokąt	2	boki przyległe	$P=ab$
trójkąt	2	bok i wysokość, która na niego pada	$P=1/2ah$
koło	1	średnica	$P=\pi r^2$

- **Objętość** (pojemność) – to przestrzeń jaką zajmuje ciało.

Symbol: **V**

Urządzenia do pomiaru: linijka, taśma miernicza, suwmiarka, naczynia miarowe

Jednostki: **1m³**, 1dm³, 1cm³, 1mm³, 1km³, 1l, 1ml

Figura	Ilość pomiarów	Co mierzymy	Wzór
sześcian	1	krawędź	$V=a^3$
prostopadłościan	3	krawędzie wychodzące z jednego wierzchołka	$V=abc$
walec	2	średnica podstawy i wysokość	$V=\pi r^2 h$
kula	1	średnica	$V=4/3\pi r^3$

- **Masa** – ilość materii (atomów), z której składa się ciało.

Symbol: **m**

Urządzenia do pomiaru: waga

Jednostki: **1kg**, 1g, 1dag, 1mg, 1t

- **Czas** – nie ma definicji.

Najczęstsze oznaczenia: **t**

Urządzenia do pomiaru: stoper, zegar

Jednostki: **1s**, 1h, 1min, 1r, 1d

- **Ciężar** – siła grawitacji z jaką Ziemia przyciąga dane ciało.

Najczęstsze oznaczenia: **F_c**

Urządzenia do pomiaru: siłomierz

Jednostki: **1N**